

Anna Borg

Att vägleda vid övergångar - utmaningar och möjligheter!

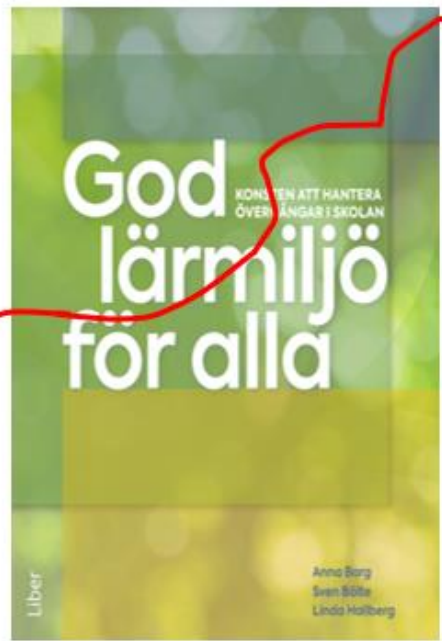
Del 1 Varför är det viktigt att arbeta med övergångar?

Del 2 Att vägleda via samtal med fokus på övergångar.

Del 3 Arbeta systematiskt med övergångar- ett exempel.

annaborg74@gmail.com
anna.borg@ki.se

10.00- 10.50 Föreläsning (50 min)
10.50- 11.10 Paus (20 min)
11.10- 12.00 Föreläsning (50 min)

Anna Borg

annaborg74@gmail.com; anna.borg@ki.se

- Legitimerad lärare, specialpedagog, tidigare rektor och chef för elevhälsa.
- **Anknuten** till Center of Neurodevelopmental Disorders vid Karolinska Institutet (KIND) i Stockholm.
- **Utbildar skolpersonal** inom grund och gymnasieskola, med fokus på NPF.
- **Författare**
  - ✓ **Utanförskap i skolan - Förebygg och åtgärda med Nytorpsmodellen (2018)**
  - ✓ **God lärmiljö för alla - Konsten att hantera övergångar i skolan (2021)**
  - ✓ **NPF för lärare - Fokus på pedagogiskt arbete (2023)**
  - ✓ **Övergångar inom gymnasievardagen - Arbeta systematiskt för en tillgänglig skolmiljö (2023)**
  - ✓ **Övergångar i fritidshemmet (2025)**

TER

516 - Sergels torg

TAXI

BUS

Förändringar eller övergångar Vad är vad?

- **En förändring** har som huvudkaraktär att den kommer från externt håll, ibland spontant utan större möjlighet till planering.
- **En övergång** (eller transition) är i högre grad något man kan förutse och därmed planera.
  - Övergångar i en uppgift
  - Övergångar vid vägledningssamtal
  - Övergångar i ett studieschema

Generella framgångsfaktorer kring övergångar. Vad säger forskning?

- Att den som **berörs** av övergång är förberedd på övergång. Tydlighet och transparens!
- Att den som berörs också **förstår vad den innebär** i allmänhet och mer specifikt för sig själv. Var öppen för deras synpunkter och frågor
- **Identifiera** vad man kan ändra i miljön för att underlätta övergångar
- **Beakta olika kognitiva förutsättningar**
- Att det finns en **övergångsplan på enhetsnivå**, ett systematiskt samarbete kring övergångar som möjliggör ett **professionellt ansvarstagande** för samarbetet och ledningen av implementeringsarbetet.

Kognition- vad menas?

Kognition handlar bland annat om **hjärnans förmåga att tänka, ta emot, lagra, bearbeta och plocka fram information.**

Innefattar hjärnans olika funktioner såsom minne, tänkande, uppmärksamhet, inlärning, beslutsfattande, problemlösning och språk.

Vid NPF.

Annorlunda kognition, **alltså att man tänker, löser problem och hanterar information** på ett annorlunda sätt vilket påverka förutsättningarna att lära på olika sätt.

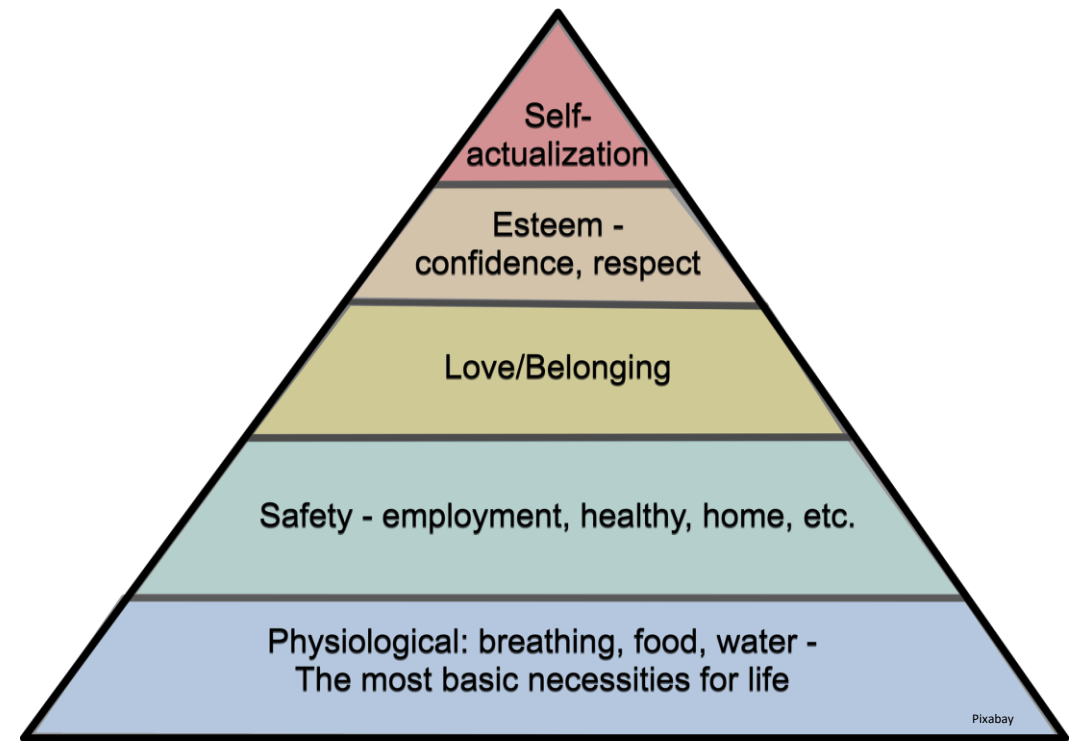

Varför är det viktigt att arbeta med övergångar?

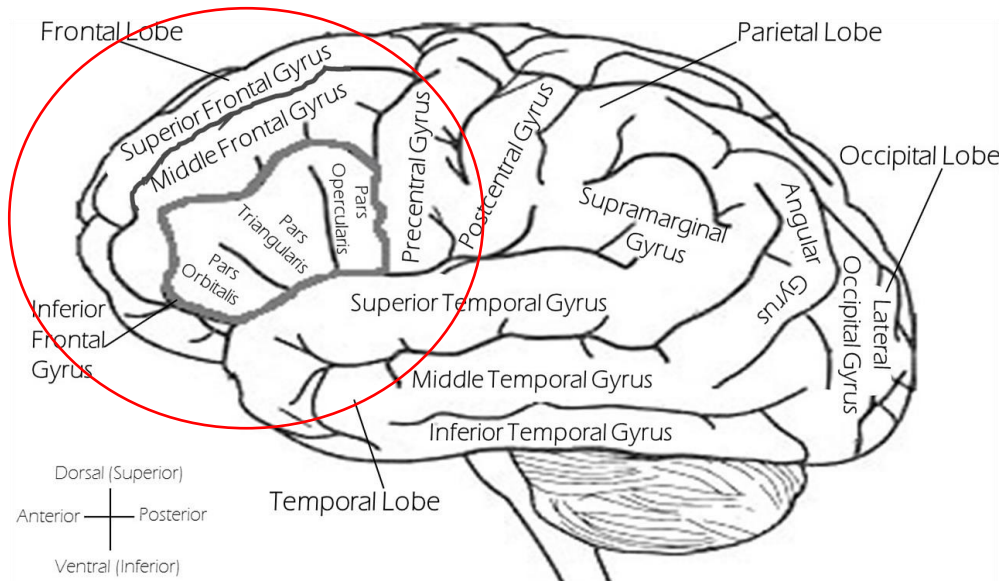
Övergångar utmanar kognitiva funktioner

Exekutiva funktioner

Övergångar utmanar trygghet

Exekutiva funktioner (EF)

Handlar om **planera, starta upp, genomföra, vara flexibel och slutföra en aktivitet.**

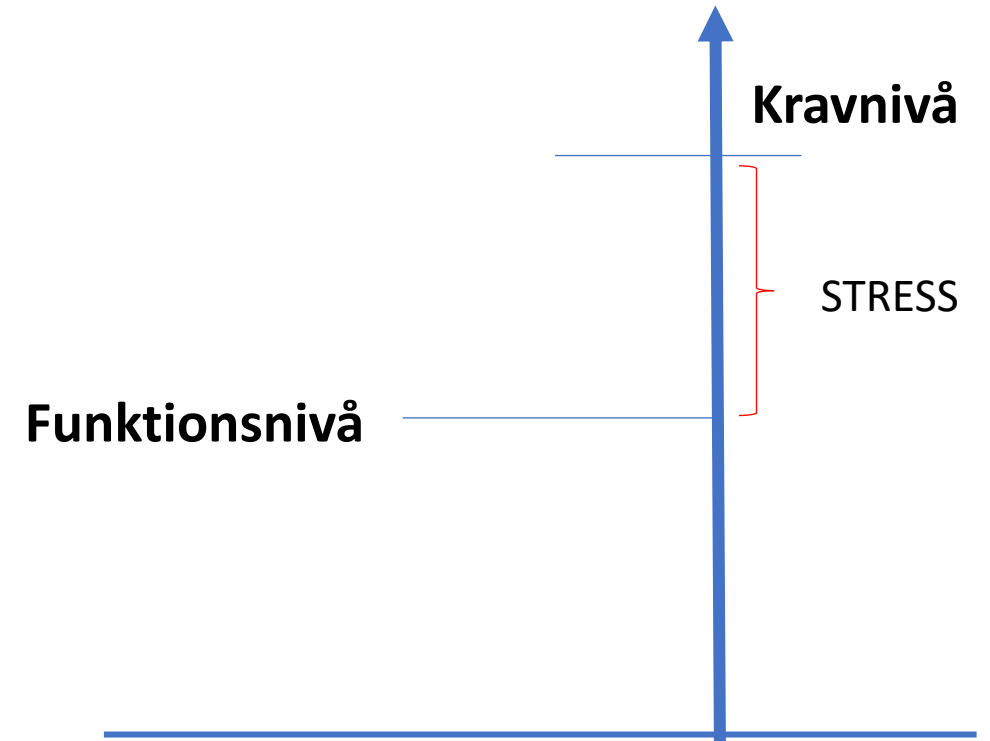
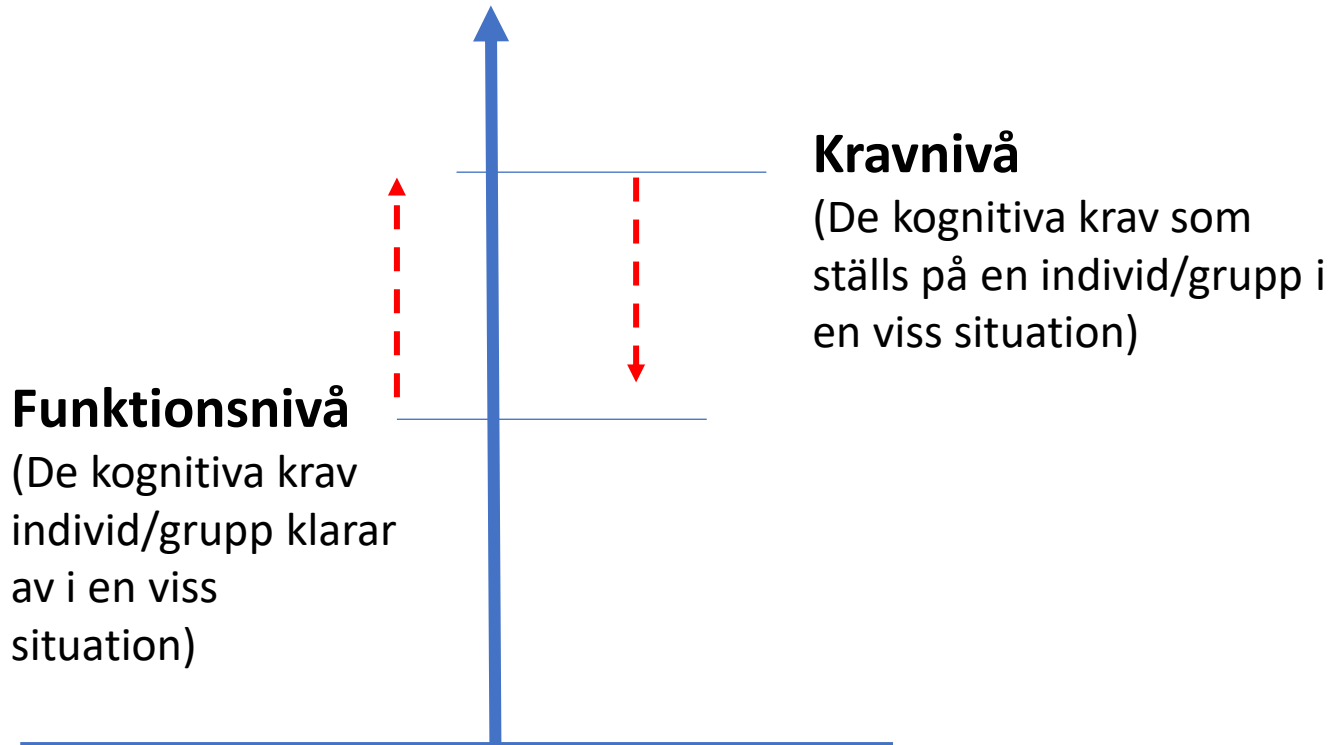
Handlar om att **kunna prioritera och vara framtidsorienterad**

Hänger ihop med **vår förmåga att kontrollera vårt beteende.**

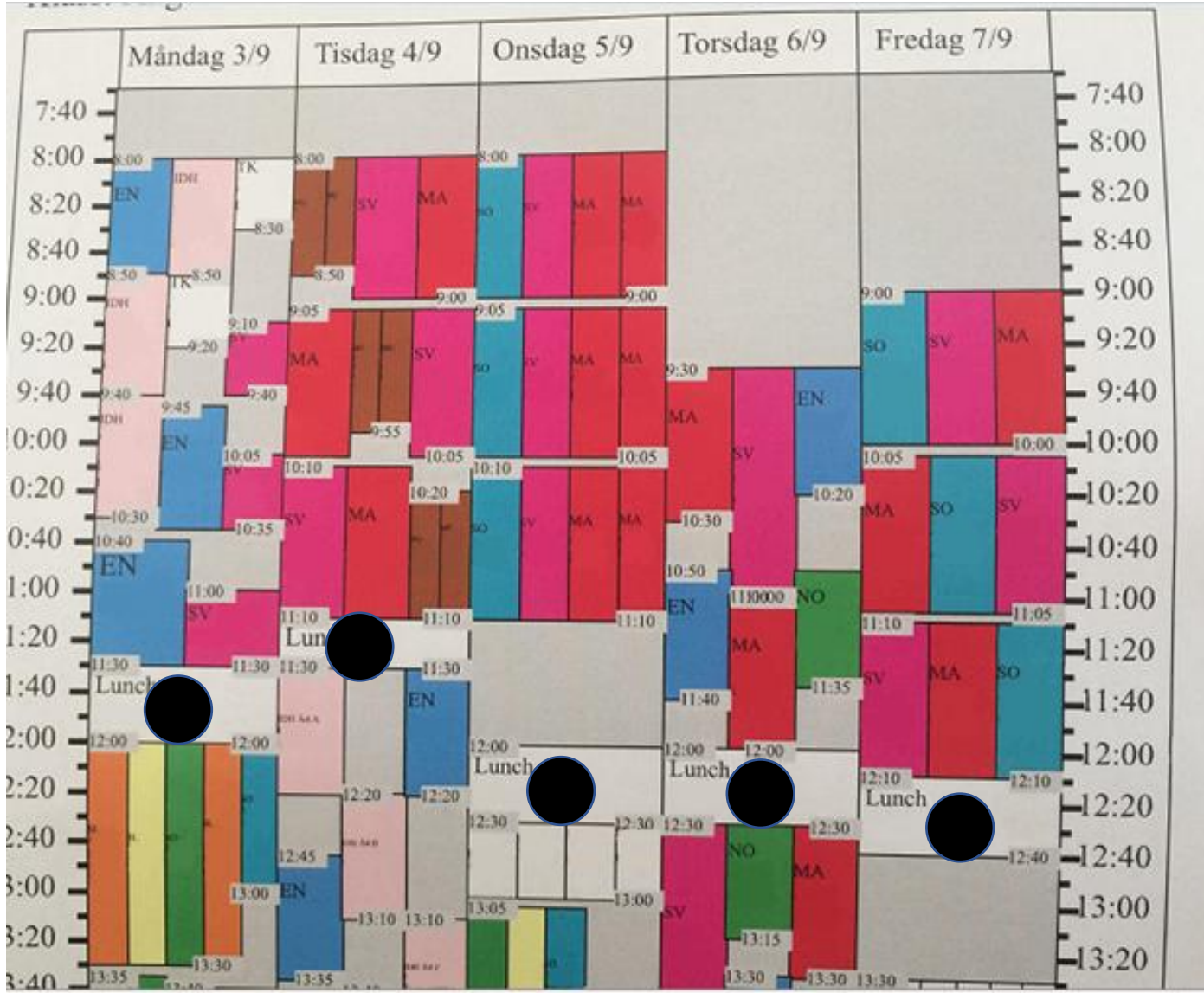
Krav och funktion

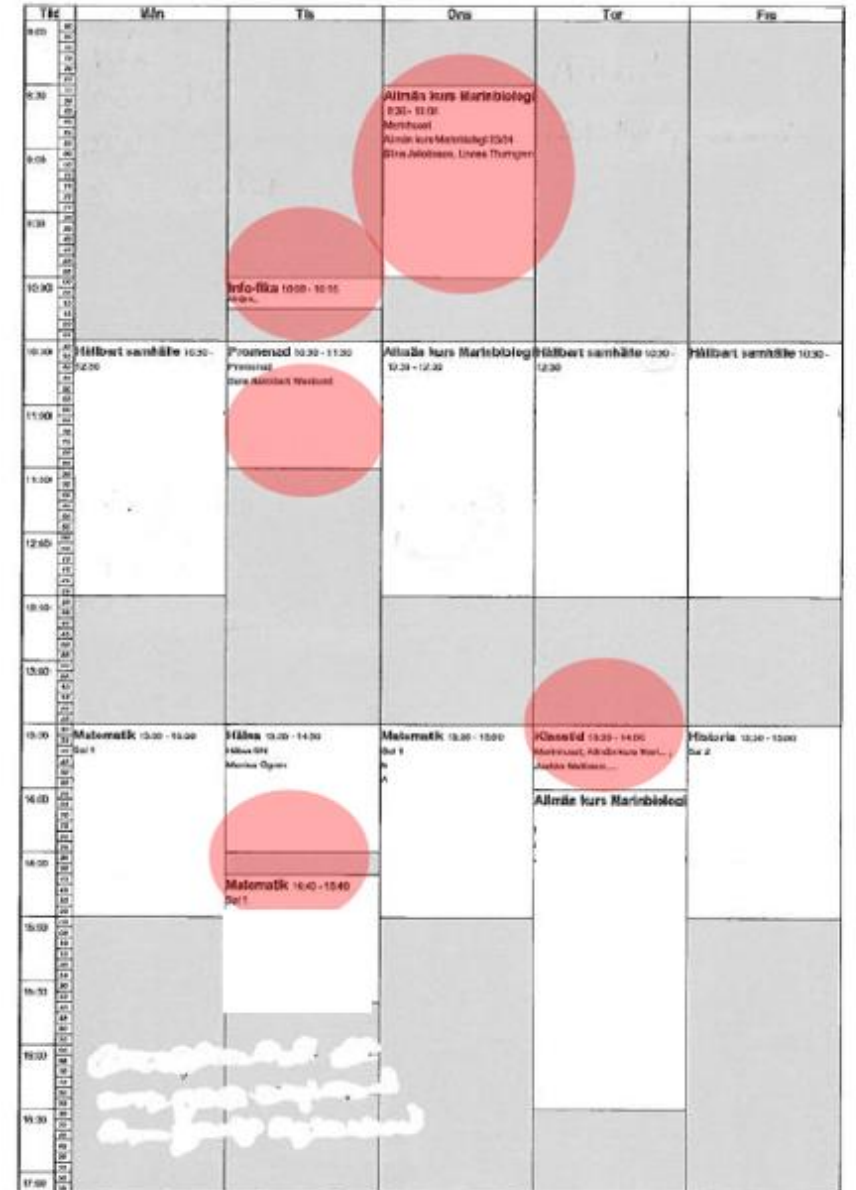
Exekutiva funktioner (EF)

- **Innefattar flera kognitiva funktioner som samspelar** med varandra och sitter i hjärnans främre del. Exempelvis arbetsminne, fokus, styrning, planering och flexibilitet.
- Används för att **initiera, genomföra och avsluta en uppgift** men även för att **göra saker i rätt ordning och i tid.**

Schema för

Prata med grannen!
Berätta om era
frukostvanor!

Vad äter ni?
Hur länge har ni ätit
liknande frukost?

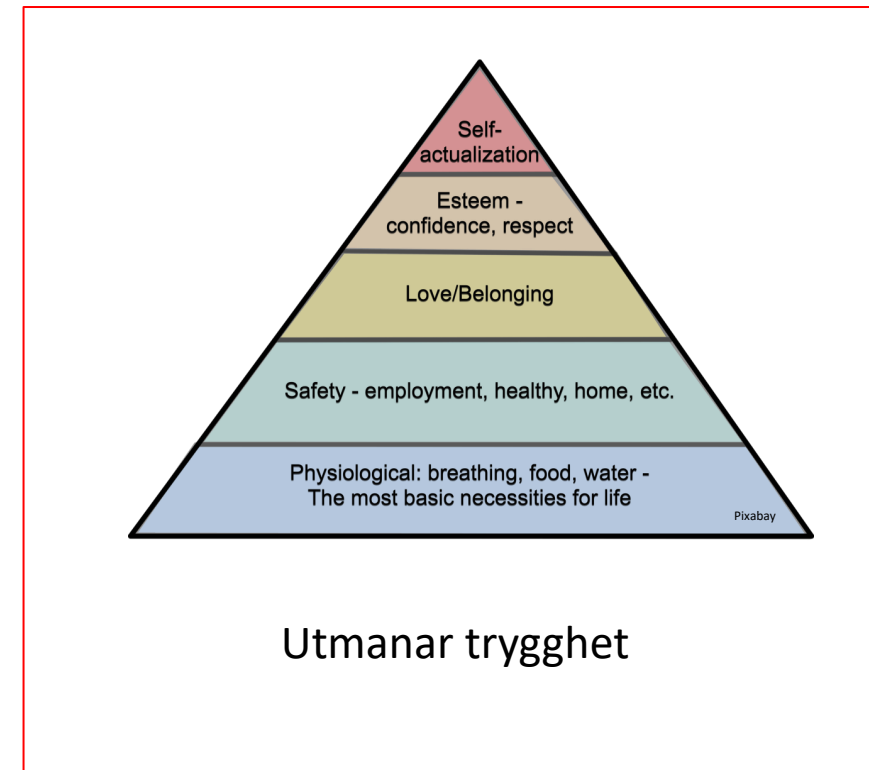
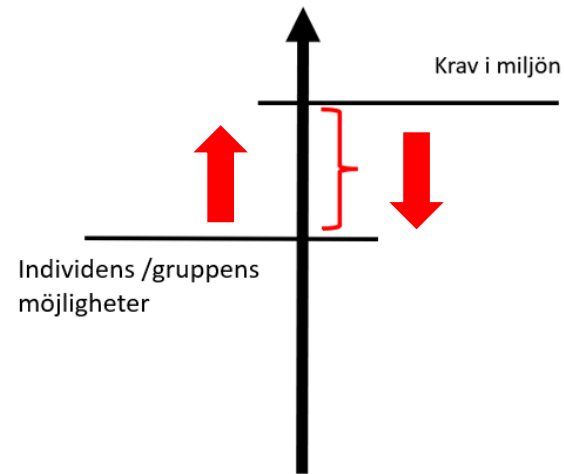

Varför är det viktigt att arbeta med övergångar?

Utmanar kognitiva funktioner

Exekutiva funktioner

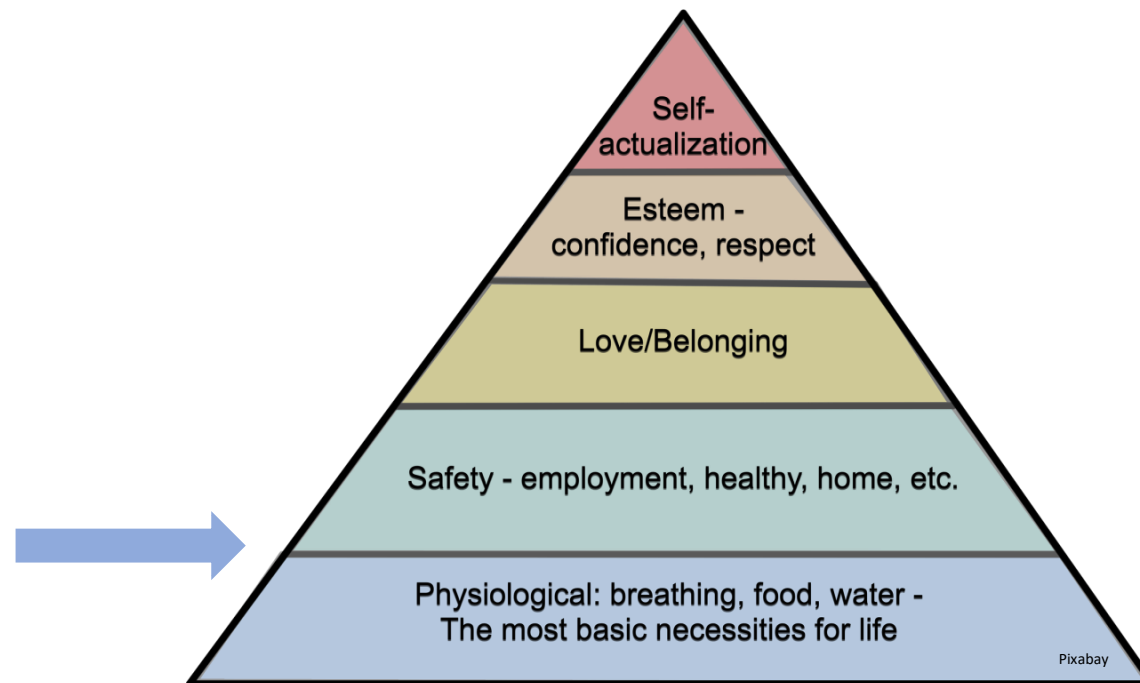
Utmanar trygghet

Övergångar utmanar tryggheten

- Det som är **känt och tryggt utmanas** vilket leder till stress.
- **Även övergångar som välkomnas** kan skapa stress.
- Krav på att **ändra sina rutiner** och sitt beteende.
- Utsätter sig för **upplevd eller faktisk risk** att misslyckas.

Trygghet ett fundamentalt mänskligt behov som människan är mycket angelägen att få uppleva och prioritera (Maslow, 1943).

I behovshierarkin ligger trygghetsbehovet i anslutning till fysiologiska grundbehov som mat, vätska och sömn.

Övergångar = avbrott och krav på förändrat aktörskap

Övergångar innebär **förändringar i individers aktörskap.**

- Individer möter nya sociala kontexter och måste hitta **nya sätt att agera.**
- **Individer lämnar en säkerhetszon för att möta det okända;** nya rutiner, nya klasskamrater/kollegor, nya lärare/arbetsgivare, nya kulturer och ska självständigt finna sig till rätta i nya roller (Dockett, 2011; Fabian, 2007).

Detta gäller oavsett ålder eller vilken övergång vi talar om...

Tre faser i övergångar (William Bridges, 1991)

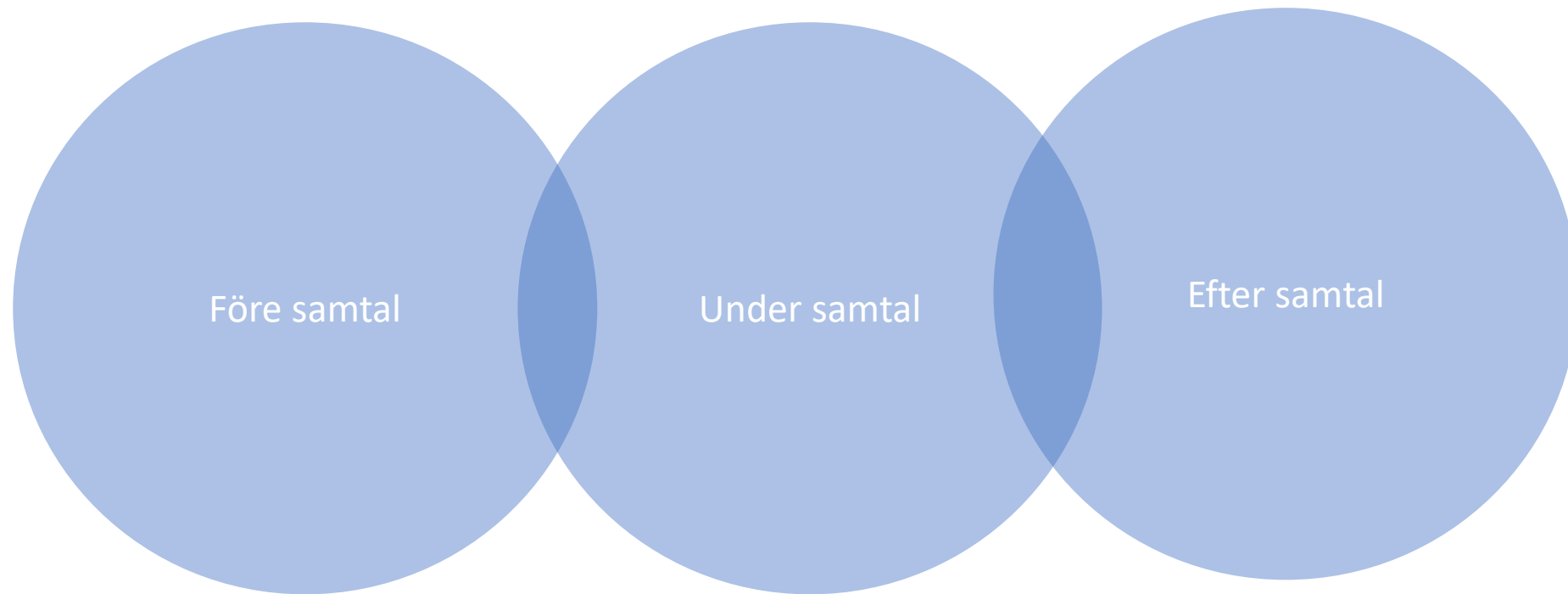

Del 2- Att vägleda via samtal med fokus på övergångar

Arbeta tydliggörande med övergångar vid vägledningssamtal

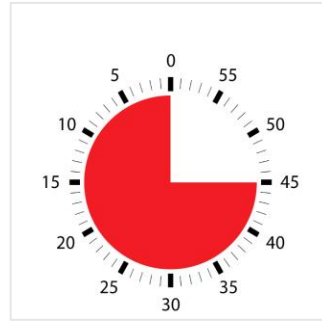
Mötesinbjudan

Datum:

Start och stopptid:

Plats:

Närvarar gör:

Orsak till mötet är:

Målet med mötet är:

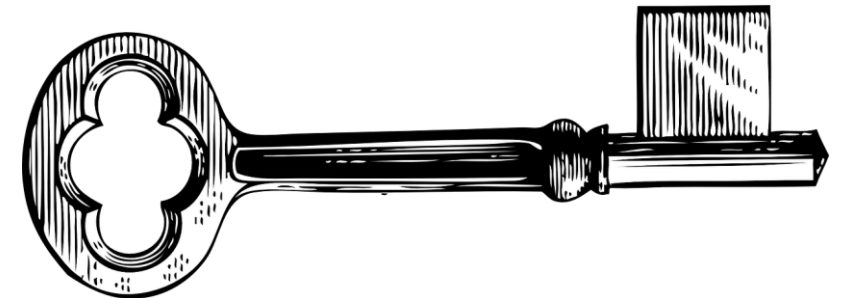
Inför mötet Detta kommer vi prata om på mötet	Under mötet Detta bestämdes på mötet
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

Välkommen!

INFÖR vägledningssamtal

Tydliggörande pedagogik

- Vad ska jag göra?
- Var ska jag vara?
- När ska jag göra det?
- Med vem?
- Hur länge?
- När är det slut?
- Vad ska jag göra sedan?

Mötesinbjudan

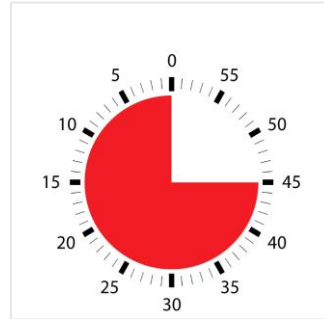
Datum:

Start och stopptid:

Plats:

Närvarar gör:

Orsak till mötet är:

Målet med mötet är:

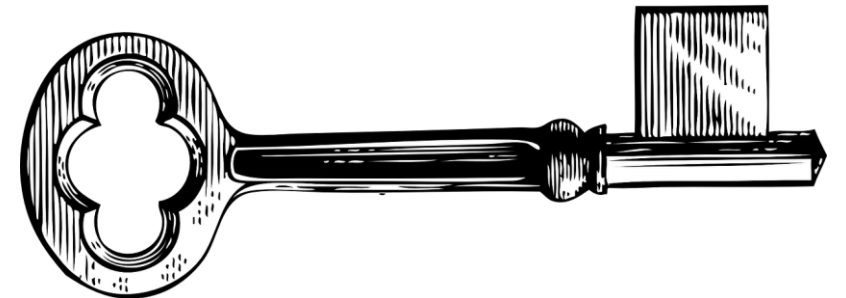
Inför mötet Detta kommer vi prata om på mötet	Under mötet Detta bestämdes på mötet
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

Välkommen!

INFÖR vägledningssamtal

Tydliggörande pedagogik

- Vad ska jag göra?
- Var ska jag vara?
- När ska jag göra det?
- Med vem?
- Hur länge?
- När är det slut?
- Vad ska jag göra sedan?

Inför mötet- Mötesinbjudan

Datum:

Start och stopptid:

Plats:

Närvarar gör:

Orsak till mötet är:

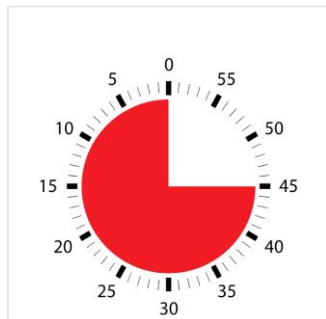

Målet med mötet är:

Inför mötet Detta kommer vi prata om på mötet	Under mötet Detta bestämdes på mötet
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

Det här vill jag ta upp:

Uppföljningsmöte

Datum:

Start och stopptid:

Plats:

Närvarar gör:

Orsak till mötet är:

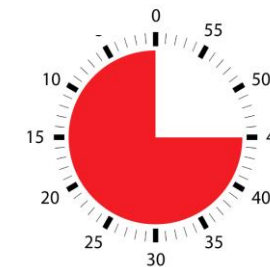

Målet med mötet är:

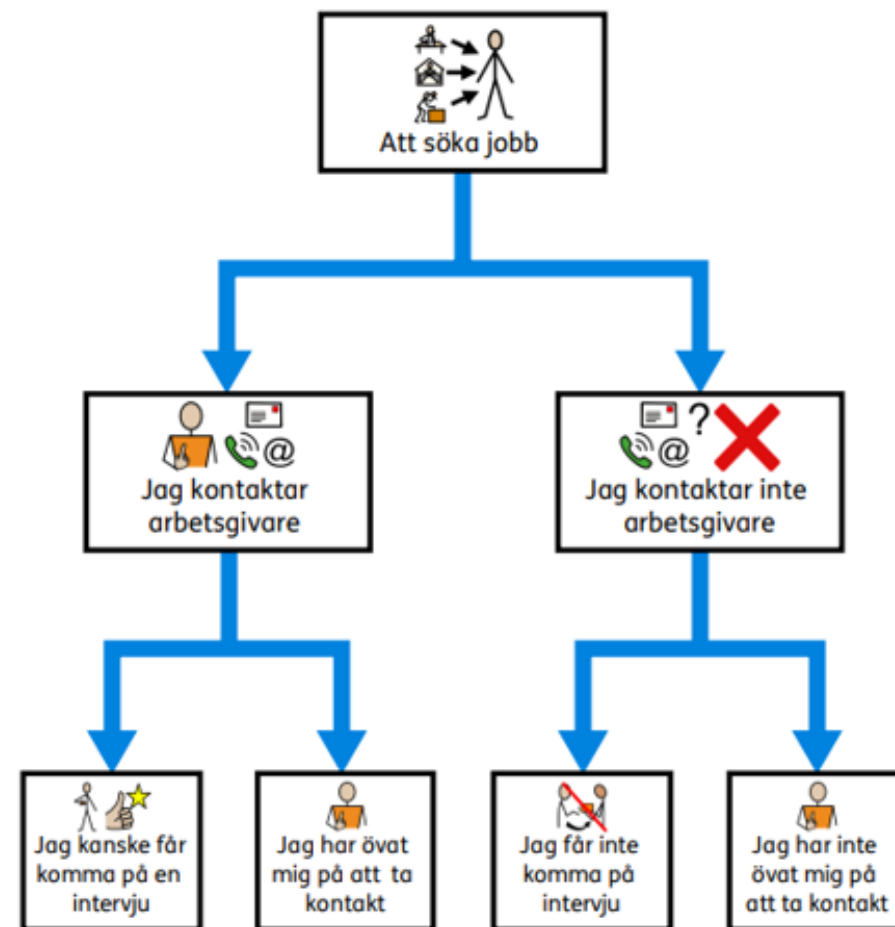

Inför mötet Detta kommer vi prata om på mötet	Under mötet Detta bestämdes på mötet	Uppföljningsmöte
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.

Det här vill jag ta upp:

Visualisera som samtalsverktyg

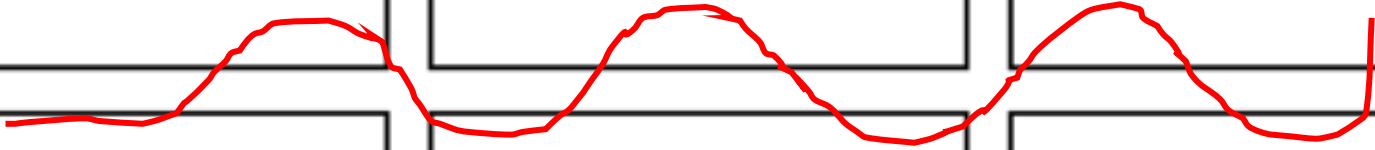
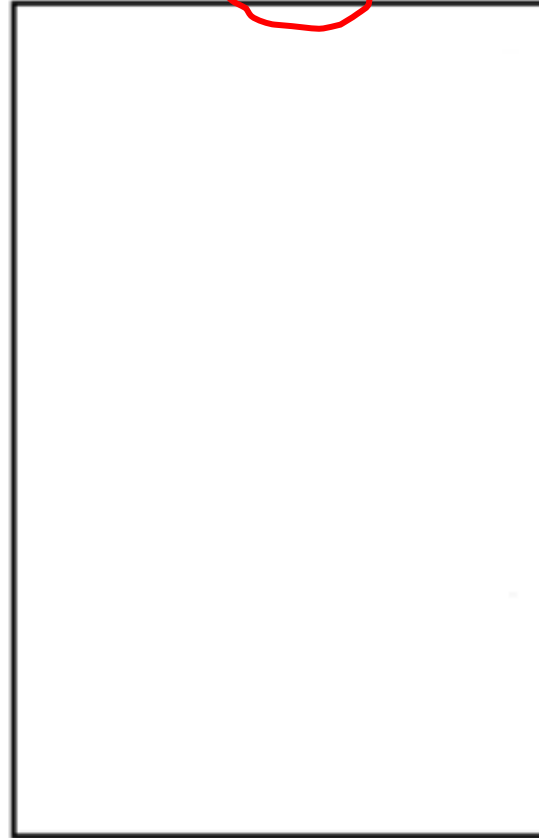
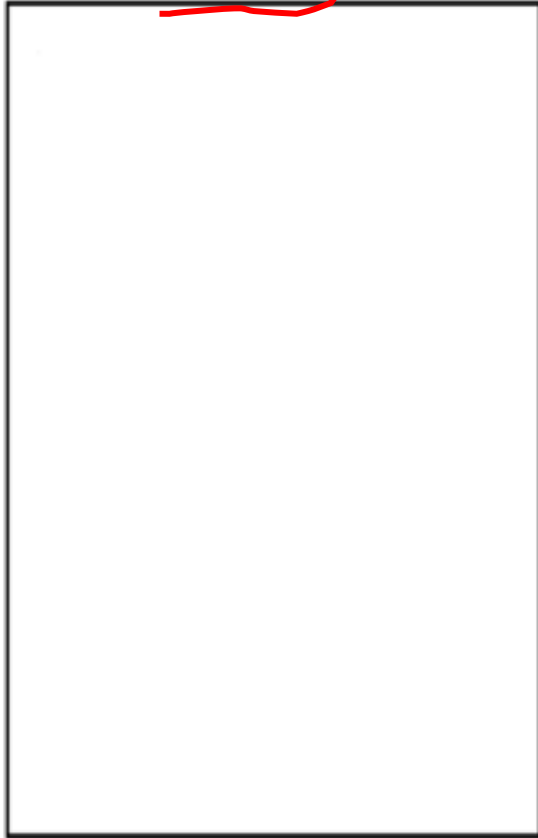
- Visuellt stöd **stannar kvar** till skillnad från tal som är flyktigt och försvinner så fort det sagts.
- Visuellt stöd kan **hjälpa till att förbereda** inför förändringar och övergångar.
- Visuellt stöd kan hjälpa personer att **se vad det är du menar**.
- Visuellt stöd kan stötta till självständighet.
- Visuellt stöd kan hjälpa till **att sänka stress och oro**.
- **Se med ögat** istället för att se med tanken.

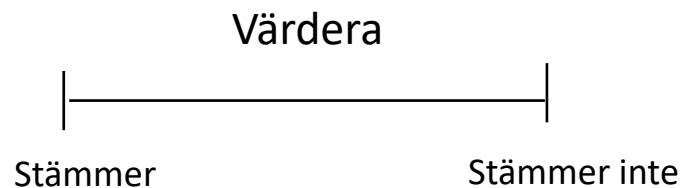
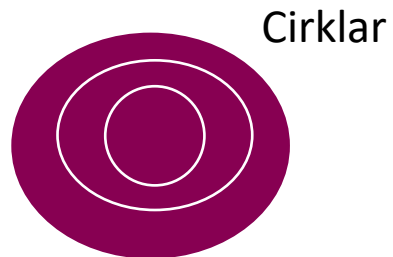
Innan

Under

Efter

Visualisera som samtalsverktyg

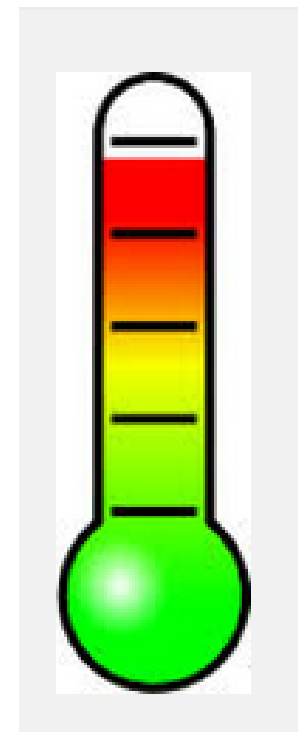

Smileys

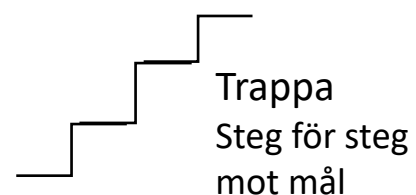
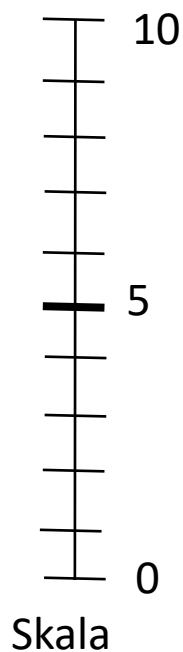
Glad

Termometer

Värdera
Bra/dålig
Kul/tråkig

Känslor
ex. ilska/glädje

Ringa in alternativ

Hemuppsats Prov

Diskutera!

Vad tänker ni kring att visualisera som verktyg för förståelse och kommunikation?

Hur arbetar ni med visuellt stöd i er verksamhet idag? Vilka behov av det har ni?

Finns utvecklingsmöjligheter? Inom vilka områden och varför?

Digitalt kunskapsstöd för studie och yrkesvägledning

kring NPF vid vägledningssamtal

Studie- och yrkesvägledning vid neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Sven Bölte, Marina Jonsson & Allan Toomingas.
Red: Charlotte Danielsson

- **Individanpassa.**
- **Informera om syftet** och vad som kommer att ske i vägledningen.
- **Uppmuntra** och betona de starka sidorna
- **Korta samtal**, flera besök och **lite information i taget**
- **Skapa en tydlig struktur i samtalet** (exempelvis **en checklista** som bockas av vartefter)
- **Visualisera**

Del 3
Arbeta systematiskt med övergångar.
Exempel gymnasiet.

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Kartlägg!

Var är vi?

Hur blev det?

Vart ska vi?

Hur gör vi?

Nr	Påståenden att ta ställning till
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.
4	Jag tycker att det är lätt att passa tider i skolan.
5	Jag tycker att det är lätt att planera min egen studietid.

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal		
		👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		~~X~~	Otydliga hänvisningar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		~~X~~	Olika regler för olika lärare
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.		~~X~~	Inte fått någon introduktion.
4	Jag tycker att det är lätt att passa tider i skolan.	~~X~~		Klockorna visar olika tider.
5	Jag tycker att det är lätt att planera min egen studietid.		~~X~~	Otydliga deadlines.

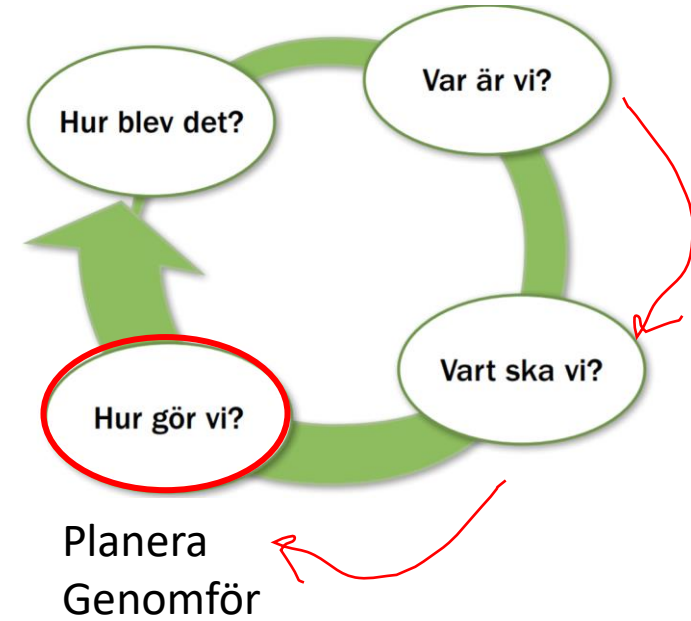
Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal		
		👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		X	Otydliga hänvisningar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		X	Olika regler för olika lärare
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.		X	Inte fått någon introduktion.
4	Jag tycker att det är lätt att passa tider i skolan.	X		Klockorna visar olika tider.
5	Jag tycker att det är lätt att planera min egen studietid.		X	Otydliga deadlines.

- **Analys** av alla elevkartläggningar
- **Identifiera** utvecklingsområden
- **Sätt mål** för förbättringsområden

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal		
		👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		~~X~~	Otydliga hänvisningar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		~~X~~	Olika regler för olika lärare
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.		~~X~~	Inte fått någon introduktion.
4	Jag tycker att det är lätt att passa tider i skolan.	~~X~~		Klockorna visar olika tider.
5	Jag tycker att det är lätt att planera min egen studietid.		~~X~~	Otydliga deadlines.

Förbättra lärmiljön vid övergångar i gymnasiet- vad säger eleverna?

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal			Uppföljande samtal		
		👍	👎	Kommentar	👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		<del></del>	Dåligt uppmärkta lokaler, salar, byggnader	<del></del>		Nu är det lätt att hitta i lokaler, salar och byggnader

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal			Uppföljande samtal		
		👍	👎	Kommentar	👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		<del></del>	Otydliga hänvisningar	<del></del>		Tydligt när det gäller lokaler och salar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		<del></del>	Olika regler för olika lärare	<del></del>		Fler gemensamma regler ex. läxdagar

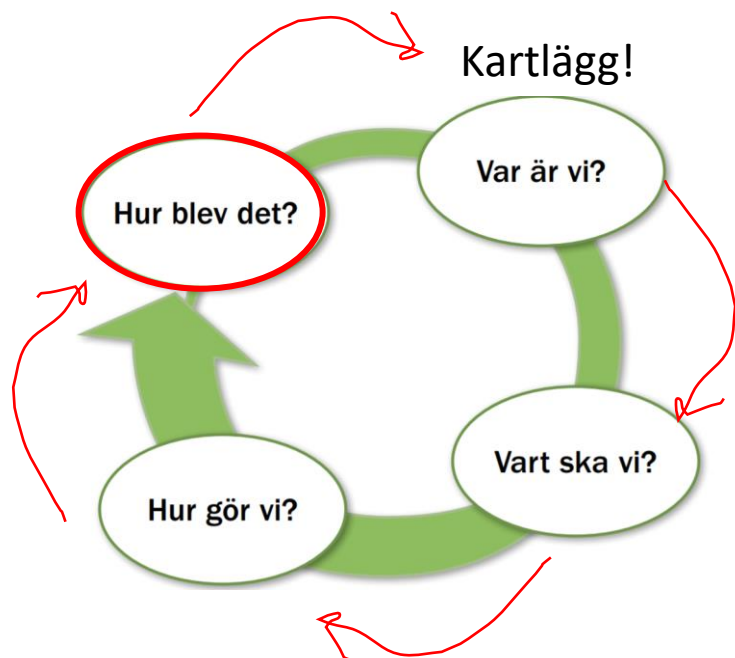
Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal			Uppföljande samtal		
		👍	👎	Kommentar	👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		✗	Otydliga hänvisningar	✗		Tydligt när det gäller lokaler och salar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		✗	Olika regler för olika lärare	✗		Fler gemensamma regler ex. läxdagar
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.		✗	Inte fått någon introduktion.	✗		Fått introduktion i klassen och på mentorstid.

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal			Uppföljande samtal		
		👍	👎	Kommentar	👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		✗	Otydliga hänvisningar	✗		Tydligt när det gäller lokaler och salar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		✗	Olika regler för olika lärare	✗		Fler gemensamma regler ex. läxdagar
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.		✗	Inte fått någon introduktion.	✗		Fått introduktion i klassen och på mentorstid.
4	Jag tycker att det är lätt att passa tider i skolan.	✗		Klockorna visar olika tider.		✗	Klockorna visar olika tider.

Elevkartläggning vid introduktionssamtal

Nr	Påståenden att ta ställning till	Introduktionssamtal			Uppföljande samtal		
		👍	👎	Kommentar	👍	👎	Kommentar
1	Jag tycker att det är lätt att hitta till de olika klassrummen/salarna.		✗	Otydliga hänvisningar	✗		Tydligt när det gäller lokaler och salar
2	Jag tycker att det är lätt att ha olika lärare i olika ämnen.		✗	Olika regler för olika lärare	✗		Fler gemensamma regler ex. läxdagar
3	Jag tycker att det är lätt att hitta arbetsmaterial i den digitala plattformen.		✗	Inte fått någon introduktion.	✗		Fått introduktion i klassen och på mentorstid.
4	Jag tycker att det är lätt att passa tider i skolan.	✗		Klockorna visar olika tider.		✗	Klockorna visar olika tider.
5	Jag tycker att det är lätt att planera min egen studietid.		✗	Otydliga deadlines.	✗		Tydligt skrivschema finns.

Att landa ett flygplan

